Chris Vreugdenhil is programmaleider Natuur & Landbouw bij Stichting Het Zeeuwse Landschap

NATUURINCLUSIEVE LANDBOUW

Natuurinclusieve landbouw is een vorm van agrarische bedrijfsvoering waarbij een gezonde, duurzame voedselproductie en natuur hand in hand gaan: groenbemesting, strokenteelt, een bloemenblok en een keverbank, braakliggende stoppelvelden met patrijzen, leeuweriken en buizerds, koeien zoveel mogelijk in de wei.

Wim Wattel in gesprek met *Chris Vreugdenhil*

Op Schouwen-Duiveland, bij Burghsluis, loopt sinds een vijftal jaren een project waar in een samenwerkingsverband van tien boerenbedrijven met de Stichting Het Zeeuwse Landschap natuurinclusieve landbouw in praktijk wordt gebracht. Het 'Landschap' heeft een deel van de grond in bezit, maar het is niet de bedoeling om er een natuurgebied van te maken. Het blijft landbouwgrond. Met de boeren in het projectgebied worden (jaar) contracten afgesloten om te experimenteren met bijvoorbeeld bloemenblokken of een verbrede akkerrand. Ze krijgen daar ook wat voor terug: een extra stuk grond van het 'Landschap' in bruikleen, of een compensatie voor gederfd inkomen. Momenteel is ruim 7% van het areaal op deze manier ingericht. Chris Vreugdenhil werkt namens het 'Landschap' aan dit project. Tweemaal per jaar zit hij met de boeren uit het gebied om de tafel om te bespreken wat wel of niet gelukt is en om nieuwe experimenten aan te gaan. Eén van de bedrijven werkt al jarenlang biologisch en een ander, een melkveehouderij, is sinds 1 januari van dit jaar omgeschakeld. Maar biologisch boeren is geen voorwaarde om mee te doen.

Geïntegreerde aanpak

Het gaat niet alleen om het reserveren van stukken natuur; dat schept afstand en creëert harde grenzen. Het gaat juist om het integreren van natuurwaarden in de bedrijfsvoering. De boer houdt bij zijn activiteiten zoveel mogelijk rekening met de natuur op zijn grond. Dat kan bijvoorbeeld door beperking van meststoffen en bestrijdingsmiddelen, maar ook een ander maairegime of bodemverbetering door groenbemesting kunnen de biodiversiteit al aanmerkelijk bevorderen. De voornaamste vorm waarmee momenteel wordt geëxperimenteerd is de zogenaamde strokenteelt: Een perceel wordt verdeeld in langwerpige stroken die elk worden ingezaaid met een eigen gewas. Terwijl het ene gewas wordt bewerkt of geoogst voorzien de andere stroken in dekking voor insecten en vogels. Bovendien belemmert zo'n 'brandgangenstructuur' de verspreiding van ziekten. Voor de precieze inrichting komen de deskundigheid van de boer en de ecoloog bij elkaar: welke strookbreedte is goed werkbaar voor de machines? Welke beplanting is geschikt voor het doel? De kleinschaligheid is terug, en alleen dat al maakt een groot perceel minder kwetsbaar dan een monocultuur van 20 ha.

Voor Chris staat de bescherming van akker- en weidevogels voorop, daarover is hij helder: 'Voor mij is landbouw geen doel op zich, maar onze samenwerking is een middel om tot natuurbescherming te komen. De boer heeft niets aan de veldleeuwerik, maar wel aan de grotere insectenrijkdom en een gezond bodemleven. We hebben elk onze specifieke kennis en zorgen. In goed overleg is het vaak mogelijk om tot een compromis te komen. Wanneer je bij elkaar aan tafel zit ben je genoodzaakt in elkaar te vertrouwen.' Momenteel wordt het project

Strokenlandbouw: gras, zomertarwe en maïs

nog gesubsidieerd door de EU in het internationale Partridge (patrijs) project, maar dat is eindig. Het streven is er een duurzaam, zelfdragend project van te maken, een win/win-situatie. In de paar jaar die het project nu loopt is het natuurherstel al duidelijk meetbaar: De diversiteit aan voorheen verdwenen akkerkruiden en insecten is toegenomen en tegen de landelijke trend in herstelt het aantal broedende veldleeuweriken zich.

'Wanneer je bij elkaar aan tafel zit ben je genoodzaakt in elkaar te vertrouwen'

Bloemenblokken en keverbanken

Ons gesprek werd gecompleteerd met mijn deelname aan een excursie in het gebied. De strokenlandbouw was op deze januaridag nog goed te zien, want er was nog niet geploegd. De stoppels van tarwe en mais zorgen nog steeds voor voedsel en beschutting. In winterse kou, bij straffe wind vertelt Chris met hetzelfde enthousiasme verder en leert ons over 'bloemenblokken' en 'keverbanken' (zie de achtergrondfoto op deze pagina): stroken van ca. 20 bij enkele honderden meters middenin het bouwland, met één- en tweejarige planten die veel insecten aantrekken en beschutting bieden aan bijvoorbeeld patrijzen. Ernaast ligt een met ruwe graspollen opgehoogde strook van enkele meters breed, een ideale plek voor allerlei insecten als loopkevers, die weer als voedsel dienen voor de vogels. Ook helpen ze op natuurlijke wijze tegen plagen in het landbouwgewas ernaast.

Alternatief voor een vastlopend systeem

In de afgelopen maanden is landelijk een belangenstrijd ontstaan tussen boeren en burgers, bedrijfsleven en overheden. Directe aanleiding was het stikstofoordeel van de Raad van State, maar het broeide al langer: De uitstootnormen waren te soepel, de melkquota zijn afgeschaft, investering en intensivering zijn gestimuleerd. En nu het uit de hand loopt zijn de boeren plotseling de gebeten hond en komen ze met groot vertoon op voor hun belangen. Maar wij zijn het met zijn allen die als consument goedkoop en gevarieerd voedsel willen. In het kader van efficiency zijn we gewend geraakt aan monoculturen en steeds verder gaande mechanisatie. Negatieve bijeffecten zijn bodemuitputting en kwetsbaarheid voor ziekten en plagen. Al langer worden hier vragen bij gesteld: Is dit houdbaar? Is er een grens aan wat onze aarde van nature aan kan? Het besef groeit, dat we op dit moment zodanig omgaan met natuurlijke hulpbronnen dat het einde van de mogelijkheden in zicht komt. Volgens Vreugdenhil beseffen de meeste boeren dat dit systeem binnen afzienbare tijd vastloopt. Je kunt niet steeds trucs blijven verzinnen om deelproblemen het hoofd te bieden. Er is een totale systeemverandering nodig om alle crisissen bij elkaar het hoofd te bieden.

Niet terug naar Ot en Sien

Is er draagvlak voor deze nieuwe ideeën? 'Jazeker, de keuze tussen enerzijds een aquacultuur met glaswol en kunstmest, met klimaatbeheersing, bestrijdingsmiddelen en gecoate zaadjes of anderzijds een gezonde bodem, een levend iets met natuurlijke grondstoffen en weerstand tegen ziekten en plagen is toch niet zo moeilijk? De nodige kennis is aanwezig. Wageningen studeert op kringlooplandbouw - de vakbladen staan er vol van. Grote boerenbedrijven (o.a. het grootste biologische bedrijf in de Flevopolders) krijgen inzicht in hoe het moet.' Als ik Chris vraag naar zijn persoonlijke invalshoek, legt hij de nadruk op herstel van relaties. 'Landelijk wordt gestuurd op samenwerking. In het groot, in het nieuws, in de politiek zien we groepen die allemaal voor hun eigen belang opkomen. De zogenaamde belangenorganisaties behartigen ouderwetse belangen. Hier, op de grond, is het heel mooi om wèl samen te werken en samen te zien waar je je doelen een plek kunt geven.'

Chris Vreugdenhil en een van de deelnemende boeren, Peter de Hoop, spreken van rentmeesterschap over de schepping. Het zijn woorden die getuigen van respect en verantwoordelijkheidsgevoel. In onze oren klinken ze misschien als behoudend en dat is welbeschouwd ook precies wat het is. Niet in de gebruikelijke zin van conservatief; geen nostalgisch terugverlangen naar hoe het vroeger was, geen zweverig idealisme. 'Je kunt niet terug naar Ot en Sien, en dat is ook helemaal niet de bedoeling.' Integendeel, dit is progressief: een onontkoombare koerswijziging, een toekomstvisie waarin duurzaam behouden blijft wat we niet willen en kunnen missen.